

مدیریت فضای مجازی و مطالبات رهبری

علی نعیم الدین خانی*

Ali.n.khani@gmail.com

اشاره

رهبر حکیم و فرزانه انقلاب، در همان نخستین ایام توسعه اینترنت در کشور، بر لزوم مراقبت از فضای مجازی و انجام اقدام‌های لازم تأکید نمودند؛ چنان‌که بیانات معظم‌له در آذرماه سال ۱۳۸۱ ش گواه این موضوع است. ایشان در سال ۱۳۹۰ با تشکیل شورای عالی فضای مجازی، تلاش برای مدیریت فضای مجازی، بومی‌سازی سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای پُرکاربرد، بهره‌گیری حداکثری از فرصت‌ها و پیشگیری جدی از تهدیدها و آسیب‌های این فضا را از مسئولان امر مطالبه کردند. کوتاهی و بی‌توجهی برخی از متولیان و مجریان به این مطالبات، باعث شد ایشان در سال‌های اخیر نیز بارها از وضعیت آسیب‌زا و رهاشده فضای مجازی کشور و سلطه دشمنان بر آن، به شدت اظهار نارضایتی نمایند و از کوتاهی مسئولان گلایه کنند؛ بیانات ایشان از سال ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ ش، بیانگر دغدغه‌های رهبری در خصوص مدیریت سنجیده و درست فضای مجازی است.

در این نوشتار، ضمن اشاره به برخی از منویات رهبری، به گوشه‌ای از کاستی‌ها و نقایص عملکرد مسئولان مدیریت فضای مجازی می‌پردازیم؛ هرچند این انتقادات و انتظارات بجا، نفی‌کننده زحمات انجام‌شده یا در دست انجام متولیان امر در تحقق بخش اندکی از مطالبات رهبری، نیست.

* دانش‌آموخته حوزه علمیه، پژوهشگر و کارشناس ارشد عرفان اسلامی.

دغدغه‌های رهبری در زمینه فضای مجازی

شورای عالی فضای مجازی در اسفند سال ۱۳۹۰ با حکم رهبر معظم انقلاب، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تشکیل شد؛ اما با گذشت سال‌ها، شاهد ناکارآمدی و رهاشدگی فضای مجازی هستیم و متأسفانه، چنین وضعیتی را باید حاصل ضعف عملکرد شورای عالی فضای مجازی در مدیریت و ساماندهی این فضا دانست و بایسته است که حداقل برخی از اعضای آن، در این زمینه پاسخگو باشند. از جمله دلایل این ناکارآمدی، گلایه‌هایی است که مقام معظم رهبری بارها از شورای عالی فضای مجازی داشته و دارند. این شورا، از کاستی‌ها و کوتاهی‌های جدی در حوزه سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری، اجرا و عملکرد، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی برخوردار است. گاهی اوقات نیز در زمینه تصمیم‌گیری‌ها دچار هیجان‌زدگی رسانه‌ای می‌شود؛ یعنی تصمیم‌گیری‌های لحظه‌ای می‌گیرند و به عواقب و تأثیرگذاری تصمیمات خویش روی سایر حوزه‌ها نمی‌اندیشند.

در طی نشست‌هایی که در هشتم تیرماه ۱۴۰۱ ش در دانشگاه شریف برگزار شد، دکتر محمدرضا ولوی، مشاور وزیر دفاع و استاد دانشگاه مالک‌اشتر اظهار داشت که بر اساس تحقیق و بررسی یک گروه، از زمان تأسیس شورای عالی فضای مجازی تا سال ۱۳۹۸ ش، تنها هجده درصد از منویات مقام معظم رهبری در حوزه فضای مجازی محقق شده است؛ به بیان دیگر، بعد از سه سال پژوهش و تکمیل پرسش‌نامه، این نتیجه به دست آمد که تا سال ۹۸ ش، حدود هجده درصد از دستورات رهبری، یعنی کمتر از یک پنجم، در شورای عالی فضای مجازی اجرا شده است.

رهبر معظم انقلاب، در بیانات متعدد عملکرد شورای عالی فضای مجازی را نقد کردند؛ چنان‌که ایشان در شانزدهم شهریورماه ۱۳۹۴ ش، صراحتاً دستورعملی برای ساماندهی و مدیریت فضای مجازی می‌دهند و طی آن، اظهار می‌دارند که بدون از دست دادن زمان، باید با استفاده از توانایی‌ها و استعداد جوان کشور، سیاست‌گذاری صحیح و اقدام سنجیده و هماهنگ صورت گیرد.

در واقع، باید گفت که همت این شورا باید به سوی خروج از حالت فیلترینگ انفعالی باشد؛ زیرا فیلترینگ تنها، فایده‌ای ندارد و بایسته است که از حالت انفعال در عرصه فضای مجازی، به حضوری فعال و تأثیرگذار در حوزه تولید محتوای اسلامی متقن و جذاب حرکت کنیم. بدیهی است که لازمه چنین حضوری، تمرکز در تصمیم‌گیری، جدیت در اجرا بدون از دست دادن زمان و هماهنگی میان دستگاه‌ها و پرهیز از هرگونه موازی‌کاری و تعارض است.

یکی دیگر دل‌نگرانی‌های رهبر معظم انقلاب، بحث امنیت روانی مردم است. امروزه فضای مجازی به‌شدت امنیت روانی مردم را به مخاطره افکنده و از سوی دشمنان، تا حدودی نوعی حس بی‌اعتمادی و ناامیدی را در مردم دامن زده است. در اندیشه رهبری، یکی از حقوق مردم، تأمین امنیت روانی آنهاست؛ در فضای مجازی هر روز شایعه‌ای در حوزه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در ذهن مخاطبان ایجاد هراس و ناامیدی می‌کند. این موضوع نشان می‌دهد که دشمن، از این فضا حداکثر استفاده را به نفع خودش می‌برد؛ موضوعی که مقام معظم رهبری در آغاز سال ۱۴۰۰ ش در سخنرانی تلویزیونی خودشان به آن اشاره کردند و گلایه خود را از وضعیت مدیریت فضای مجازی کشور اعلان نمودند.

این مسئله، نشانگر آن است که متأسفانه در فضای مجازی کشور، دقت‌ها و رعایت‌های لازم وجود ندارد و این فضا، یله و رهاست؛ حال آنکه به تعبیر رهبری، فضای مجازی را نباید در اختیار دشمن گذاشت. امروزه همه کشورهای دنیا روی فضای مجازی خودشان اعمال مدیریت می‌کنند؛ اما برعکس، افتخار برخی از ما این است که فضای مجازی را آزاد و رها ساخته‌ایم؛ درحالی‌که چنین

امروزه همه کشورهای دنیا روی فضای مجازی خودشان اعمال مدیریت می کنند؛ اما برعکس، افتخار برخی از ما این است که فضای مجازی را آزاد و رها ساخته ایم؛ در حالی که چنین چیزی، به هیچ وجه جای افتخار ندارد. فضای مجازی را باید به طور حساب شده مدیریت کرد. شکی نیست که مردم باید از امکانات و ویژگی های خوب این فضا بهره کافی را ببرند؛ اما نباید چنین فضایی در اختیار دشمن قرار گیرد و هر طور که دلشان خواست، به تاخت و تاز پردازند و علیه کشور و ملت توطئه کنند

چیزی، به هیچ وجه جای افتخار ندارد. فضای مجازی را باید به طور حساب شده مدیریت کرد. شکی نیست که مردم باید از امکانات و ویژگی های خوب این فضا بهره کافی را ببرند؛ اما نباید چنین فضایی در اختیار دشمن قرار گیرد و هر طور که دلشان خواست، به تاخت و تاز پردازند و علیه کشور و ملت توطئه کنند.

مقام معظم رهبری در تاریخ ۲۲ تیرماه، به دلیل قضیه کرونا، طی ارتباط تصویری که با نمایندگان یازدهمین دوره مجلس داشتند، بر موضوع فضای مجازی همچنان تأکید کردند و اظهار داشتند که مدیریت فضای مجازی، جزء مهم ترین مسائل ما در کوتاه مدت و میان مدت است و باید آن را جدی بگیریم. بنابراین، در نگاه رهبری، اصل فضای مجازی، مورد قبول است؛ اما باید به نحوی ضابطه مند و صحیح، مدیریت شود.

رهبر معظم انقلاب، این فضا را به آب روان تعبیر کرده اند و می فرماید دیگران این آب را به سمتی که خودشان می خواهند، هدایت می کنند و از آن به نفع خویش بهره می برند. پس، نمی توانیم در برابر این موضوع، بی تفاوت و بی کار باشیم. متأسفانه، برخی از آقایانی که عضو شورای عالی فضای مجازی هستند، در عمل، مطالبات رهبری را قبول ندارند؛ چنان که دولت گذشته نیز به راه اندازی شبکه ملی اطلاعات رضایت نداد و در این زمینه، کوتاهی بسیاری صورت گرفت و حتی اهتمام لازم نیز در برگزاری جلسات شورای عالی فضای مجازی، تحقق نمی یافت.

در شهریورماه سال ۱۳۹۹ طی جلسه تصویری که رهبری با رؤسا و مدیران آموزش و پرورش داشتند، ایشان به آفت های رها بودن فضای مجازی اشاره کردند و به مقوله آموزش مجازی نیز پرداختند و زبان های احتمالی آن را گوشزد نمودند. بنابراین، ایجاد شبکه مجازی مانند شاد، هر چند اقدامی خوب است، اما باید مراقب این موضوع بود که جوان ها وارد فضای باز و بی بندوبار اینترنت نشوند و از نظر اعتقادی و اخلاقی، به مخاطره دچار نگردند. پس، باید از حضور جوانان در فضای مجازی مراقبت کرد و امنیت روانی و اخلاقی آیندگان این مرز و بوم را به خطر نیفتد. اصولاً انس گرفتن بچه ها با فضای مجازی، از محسناتش که بگذریم، عیوب بسیاری دارد و این موضوع، بیانگر نیاز جدی مدیریت درست این فضا توسط مسئولان و متولیان امر است.

در تاریخ بیست و یکم اسفند سال ۱۳۹۹ ش رهبر معظم انقلاب چندین نکته و توصیه اساسی در

مورد شیوه استفاده از فضای مجازی بیان کردند که مع‌الأسف همچنان بر روی زمین مانده است؛ از جمله این نکته‌ها، جدیت در سیاست‌گذاری و اجرای قوانین است. بعضی آقایان گمان می‌کنند فضای مجازی را باید صرفاً با اقدام‌های سلبی مدیریت کرد؛ برای مثال، جلوی تلگرام را گرفتند؛ اما جایگزینی مثل تلگرام پلاس یا تلگرام طلایی را برایش درست کردند؛ درحالی‌که اصل مشکل، همچنان باقی بود و تنها صورت مسئله پاک شده بود. بعد، باب فیلتر کردن و فروش وی‌پی‌ان باز شد که خودش معضلات جدی دیگری را رقم زد و عملاً دسترسی کاربران را به سایت‌های خلاف قانون و شرع، تسهیل نمود.

بدیهی است که وقتی به مردم می‌گوییم از تلگرام یا واتساپ استفاده نکنید، باید یک پیام‌رسان مناسب و آسان را جایگزین آن کنیم؛ در غیر این صورت، از چاله بیرون آمده‌ایم و داخل چاه افتاده‌ایم. اپلیکیشنی مثل تلگرام، تا یک گیگابایت ظرفیت آپلود دارد و فایلی را که سه تا پنج سال پیش بارگذاری کرده‌اید، برای شما نگاه می‌دارد؛ اما در پلتفرم ایرانی که جایگزین تلگرام شد، پیش‌تر این گونه بود که سرورش بعد از شش ماه اطلاعات شما را پاک می‌کرد. همچنین است، وقتی بگوییم که سراغ یوتیوب نروید و بخواهیم آپارات را جایگزین آن قرار دهیم؛ باید امکانات و توانمندی‌های آن را حداقل به میزان یوتیوب بالا ببریم تا کاربران به آن اقبال نشان دهند؛ وگرنه با شکست مواجه خواهیم شد.

این دست مسائل، نشانگر ضعف مدیریت شورای عالی فضای مجازی است که باید چاره جدی بیندیشد و این فضا را به نحوی شایسته ساماندهی کند و منویات رهبری را جامه عمل بپوشاند. بدیهی است، کسی که غرب‌گرا و سکولار است و به لزوم رهاشدگی و آزادی فضای مجازی اعتقاد دارد، هیچ اقدامی در این باره نخواهد کرد؛ ضمن اینکه برخی از مسئولان ما، فضای مجازی را اولویت کارشان نمی‌دانند و دغدغه و اهتمامی به این موضوع مهم نشان نمی‌دهند و آن را امری حاشیه‌ای می‌انگارند و در حقیقت، با عمق تأثیرگذاری فضای مجازی آشنا نیستند و در واقع، خودشان نیازمند آموزش هستند. باید دانست که کار فضای مجازی، با تصویب چند قانون و امر و نهی کردن، درست نمی‌شود و باید شناخت دقیق و گسترده‌ای از این فضای جهانی داشت. بنابراین، کار فضای مجازی، با دستور صرف به فیلتر کردن و نادیده گرفتن سایر ابعاد قضیه، حل‌شدنی نیست و اساساً تصمیمات غلط، فاجعه‌بار هستند.

روشن است که وقتی از فیلتر کردن، نتیجه مطلوب به دست نیامد، مجبور به گسترده کردن حوزه فیلترینگ می‌شوید؛ تا جایی که اینترنت را قطع خواهید کرد. واضح است که این کار، ضعیف‌ترین اقدامی است که می‌توان انجام داد و هیچ وجهت قانونی و عقلانی ندارد؛ بلکه باید تدبیری شایسته و درست اندیشید و با هوشمندی در این فضا وارد شد. برای موفقیت در این عرصه، باید از اقدامات تدافعی کاست و به اقدامات تهاجمی روی آورد و حضوری فعال و قدرتمند در این فضا داشت. بنابراین، بهترین راهکار، کنترل فضای مجازی در فضای تعاملی فعال است و نه منفعل. این کار نیز تنها در پرتوی سرمایه‌گذاری حاکمیتی و مشارکت حداکثری مردم تحقق‌پذیر است؛ همچنان که دولت‌های فعال و اثرگذار در این فضا، چنین می‌کنند.

به نظر می‌رسد، مسئولان حوزه فضای مجازی، باید نگرش خود را به این فضا متحول سازند و عرصه سرشار از تهدید فضای مجازی را به سکویی فرصت‌ساز و فعال تبدیل نمایند و افزون بر تصمیمات سلبی مانند فیلتر کردن ضابطه‌مند، از اقدامات ایجابی اثرگذار نیز غفلت نورزند؛ به بیان دیگر، باید نگرش ما در استفاده از شبکه‌های اجتماعی، نگاه تقابلی با غرب باشد و از لاک دفاعی و انفعالی خود بیرون بیاوریم و فضای مجازی را به جبهه‌ای فعال در مواجهه با هجوم دشمن مبدل سازیم. ممکن است در زمانی که بحران امنیتی پدید می‌آید، تا حدودی بشود فیلتر کردن را پذیرفت، اما باید چاره‌ای اساسی اندیشید که حتی در هنگام بحران نیز فعال باشیم.

امروزه آسیب‌اقدامات مبتنی بر گزارش‌های سطحی و غیرعمیق و برنامه‌ریزی‌های غیرکارشناسی و بودجه‌ریزی‌های غلط، بر کسی پوشیده نیست. مقام معظم رهبری در نوزدهم اسفندماه ۱۴۰۰ طی دیدار با اعضای مجلس خبرگان، از در نظر گرفتن بودجه‌ای سنگین برای مسئله‌ای مثل جهاد تبیین - که البته اهمیت خودش را داراست - اظهار نارضایتی کردند و معتقد بودند که این دست بودجه‌ها، غالباً به هدر می‌رود. برعکس، در حوزه مدیریت فضای مجازی، نه تنها بودجه کافی وجود ندارد، بلکه مدیریت و سرمایه‌گذاری غلط و غیرکارشناسی نیز وجود دارد. مقوله فضای مجازی، نیازمند هوشمندی نیز هست؛ به بیان دیگر، ما نیازمند شخصیت‌هایی مثل حاج قاسم سلیمانی در فضای مجازی هستیم تا منویات رهبری در این زمینه عملی شود.

امروزه ضعف عملکرد شورای عالی فضای مجازی، در جامعه خودش را نشان داده است و بسیار ساده‌لوحانه و ناشیانه است اگر کسی بخواهد در فضای مهمی مثل فضای جهانی دیجیتال، حضوری منفعلانه داشته باشد؛ مانند آسیب‌های ناشی از انفعالی که در حوزه برجام نشان دادیم و متأسفانه، آثارش دامنگیر همه‌آحاد جامعه شده است.

در شهریورماه سال ۱۳۹۹ طی جلسه تصویری که رهبری با رؤسا و مدیران آموزش و پرورش داشتند، ایشان به آفت‌های رها بودن فضای مجازی اشاره کردند و به مقوله آموزش مجازی نیز پرداختند و زیان‌های احتمالی آن را گوشزد نمودند. بنابراین، ایجاد شبکه مجازی مانند شاد، هرچند اقدامی خوب است، اما باید مراقب این موضوع بود که جوان‌ها وارد فضای باز و بی‌بندوبار اینترنت نشوند و از نظر اعتقادی و اخلاقی، به مخاطره دچار نگردند

تحلیل فضای مجازی از نگاه رهبری

در این بخش از مقاله، به ترسیم نگاه حکیمانه رهبر معظم انقلاب در حوزه فضای مجازی می‌پردازیم و راهکارها و راهبردهای ایشان را در این باره واکاوی می‌نماییم. بدیهی است در این فرمایش‌ها، دغدغه‌ها و گلایه‌های ایشان از وضع موجود و ضعف عملکرد مسئولان امر، آشکار است. در ذیل، به برخی از مهم‌ترین این سخنان اشاره می‌کنیم.

– از فضای مجازی، درست استفاده کنید

رهبر معظم انقلاب در ۱۳ اردیبهشت ۱۳۹۵، در بخشی از دیدار خود با معلمان و فرهنگیان فرمودند: «این فضای مجازی، امروز از فضای حقیقی زندگی ما چند برابر بزرگ‌تر شده. بعضی‌ها اصلاً در فضای مجازی تنفس می‌کنند. اصلاً آنجا تنفس می‌کنند. زندگی‌شان در فضای مجازی است. جوانان هم سروکار دارند با فضای مجازی؛ با انواع و اقسام چیزها و کارها؛ با برنامه‌های علمی‌اش، با اینترنتش، با شبکه‌های اجتماعی‌اش، با مبادلات و امثال اینها سروکار دارند. خوب، اینجا لغزشگاه است. هیچ کس نمی‌گوید آقا جاده نکش. اگر شما در یک منطقه‌ای جاده‌ای لازم دارید، خیلی خوب، جاده بکش؛ جاده اتوبان هم بکش؛ اما مواظب باش! آنجایی که ریزش کوه محتمل است، آنجا محاسبه لازم را بکنید. ما به دستگاه‌های ارتباطی خودمان، به مجموعه وزارت ارتباطات و شورای عالی فضای مجازی – که بنده از آن هم گله دارم – سفارشمان این است. ما نمی‌گوییم این راه را ببندید. نه، اینکه بی‌عقلی است. یک کسانی نشسته‌اند، فکر کرده‌اند، یک راهی باز کرده‌اند به عنوان فضای مجازی و به قول خودشان سایبری. خیلی خوب، از این استفاده کنید؛ منتها استفاده درست بکنید. دیگران دارند استفاده درست می‌کنند. بعضی از کشورها طبق فرهنگ خودشان، این دستگاه‌ها را قبضه کرده‌اند. ما چرا نمی‌کنیم؟ چرا حواسمان نیست؟ چرا رها می‌کنیم این فضای غیرقابل کنترل و غیرمنضبط را؟ مسئول‌اند؛ یکی از مسئولین هم همین‌ها هستند؛ دستگاه وزارت ارتباطات است.» (۱)

به نظر می‌رسد، مسئولان حوزه فضای مجازی، باید نگرش خود را به این فضا متحول سازند و عرصه سرشار از تهدید فضای مجازی را به سکویی فرصت‌ساز و فعال تبدیل نمایند و افزون بر تصمیمات سلبی مانند فیلتر کردن ضابطه‌مند، از اقدامات ایجابی اثرگذار نیز غفلت نورزند؛ به بیان دیگر، باید نگرش ما در استفاده از شبکه‌های اجتماعی، نگاه تقابلی با غرب باشد و از لاک دفاعی و انفعالی خود بیرون بیایم و فضای مجازی را به جبهه‌ای فعال در مواجهه با هجوم دشمن مبدل سازیم

– تأثیر فضای مجازی بر اداره کشور

معظم‌له در خرداد ۱۳۹۶ در دیدار با مسئولان نظام، ضمن بیان تأثیرگذاری فضای مجازی بر اداره کشور و اهمیت زیاد آن، گفتند:

«در مسئله فضای مجازی، آنچه از همه مهم‌تر است، مسئله شبکه ملی اطلاعات است. متأسفانه در این زمینه کوتاهی شد. کاری که باید انجام بگیرد، انجام نگرفته. این [طور] نمی‌شود. اینکه ما به عنوان اینکه نباید جلوی فضای مجازی را گرفت، در این زمینه‌ها کوتاهی کنیم، این مسئله‌ای را حل نمی‌کند و منطقی هم نیست. خب امروز فضای مجازی، مخصوص ما که نیست. همه دنیا امروز درگیرند با فضای مجازی. کشورهایی که شبکه ملی اطلاعات درست کرده‌اند و [فضای مجازی را] کنترل کرده‌اند به نفع خودشان و به نفع ارزش‌های مورد نظر خودشان، یکی دو تا نیستند. بهترین کشورها، قوی‌ترین کشورها، در این زمینه‌ها خط قرمز دارند؛ راه نمی‌دهند. خیلی از بخش‌های فضای مجازی اعزام شده از سوی آمریکا و دستگاه‌های پشت سر و پشت صحنه، این قضیه را راه نمی‌دهند؛ کنترل می‌کنند. ما هم باید کنترل کنیم. این کنترل کردن، معنایش این نیست که ما ملت را از فضای مجازی محروم کنیم. نه، معنایش این نیست. امروز بهمنی از گزاره‌های درست و نادرست، روی سر مراجعین اینترنت ما فرود می‌آید؛ اطلاعات غلط، اطلاعات نادرست، اطلاعات مضر، شبه‌اطلاعات - بعضی چیزها اطلاعات واقعی نیست؛ اطلاع‌نمایی است - خب اینها دارد مثل یک بهمنی فرود می‌آید. ما چرا باید اجازه بدهیم این اتفاق بیفتد؟ ما چرا باید اجازه بدهیم آن چیزهایی که برخلاف ارزش‌های ماست، برخلاف آن اصول مسلم ماست، برخلاف همان اجزا و عناصر اصلی هویت ملی ماست، به وسیله کسانی که بدخواه ما هستند، در داخل کشور توسعه پیدا کند؟» (۲)

– مراقب سوء استفاده دشمن باشید

ایشان در مهرماه ۱۳۹۷ در دیدار با بسیجیان، ابزار رسانه در دست دشمن را به سلاح شیمیایی تشبیه کردند و هشدار دادند:

«[از فضای مجازی]، علیه افکار عمومی ما استفاده می‌شود. این را کسانی که مسئولیت این بخش از کشور را - بخش ارتباطات را - دارند، درست توجه کنند. ما در جلسات حضوری هم به اینها تذکر داده‌ایم؛ تأکید کرده‌ایم؛ حالا هم می‌گوییم توجه کنند که آنها ابزاری نشوند برای اینکه دشمن، راحت بتواند سلاح شیمیایی خودش را علیه این مردم به کار ببرد. وظیفه خودشان را بدانند و با جدیت عمل کنند.» (۳)

– حاکمیت فضای مجازی بر زندگی انسان‌ها

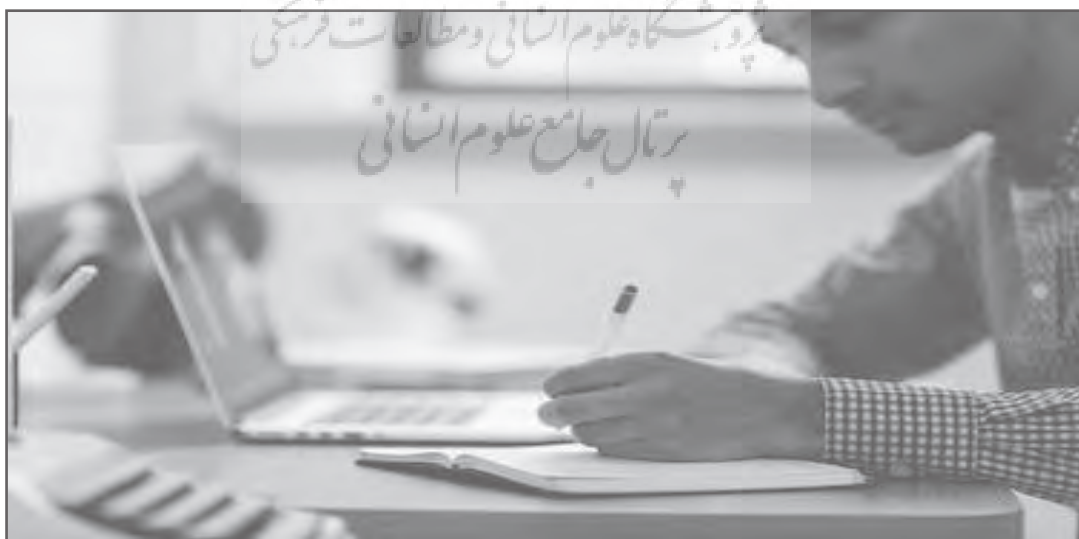
معظم‌له در اوایل سال ۱۳۹۸ش، در دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی، فضای مجازی را دارای منافع و خطرات برشمردند و یکی از مهم‌ترین خطرات را ناامنی دانستند. در ادامه، از بخش‌های مرتبط نیروی انتظامی خواستند با همکاری قوه قضائیه، در این زمینه به طور جدی ورود کنند. (۴) چندی بعد، در مهرماه سال ۱۳۹۸ش، در دیدار با دانشجویان دانشگاه امام حسین(ع)، ضمن معرفی فضای مجازی به عنوان یک ابزار، قطع وابستگی و بومی‌سازی آن را خواستار شدند. (۵) در اوایل سال ۱۳۹۹ش نیز با بیان اینکه امروزه فضای مجازی، حاکم بر زندگی انسان‌ها شده، تحصیل قوت در این باره را امری حیاتی دانستند. (۶)

– مدیریت فضای مجازی، از مسائل کلیدی است

با شروع به کار یازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی، در اولین سخنرانی خویش در جمع نمایندگان در تیرماه سال ۱۳۹۹ش، مدیریت فضای مجازی را از مسائل مهم و کلیدی و فوری بیان کردند. ایشان با توصیه به اینکه اولویت را به مسائل کلیدی بدهید، پس از بیان نمونه‌هایی از مسائل مهم و کلیدی مانند: تولید، اشتغال، تورم و جمعیت، فرمودند: «مسئله مدیریت فضای مجازی، جزو مسائل مهم ماست که این مسئله، مسئله بلندمدت هم نیست؛ مسئله کوتاه‌مدت و میان‌مدت، و جزو مسائل نزدیک ماست که باید [به آن توجه بشود] و امثال اینها مسائل کلیدی وجود دارد.» (۷)

– تأکید بر توجه به موضوع مهم فضای مجازی

دیدگاه مقام معظم رهبری در باره فضای مجازی و میزان نارضایتی ایشان از وضعیت نابسامان و عقب‌مانده آن و کوتاهی متولیان امر، از سخنان ایشان در اواسط سال ۱۳۹۹ در دیدار با هیئت دولت به‌وضوح نمایان است: «یک مسئله که من اصرار دارم روی آن تکیه بکنم، مسئله فضای مجازی است. خب، فضای مجازی، خیلی مهم است. آقایانی که در زمینه فضای مجازی نظرانی دارند و ابراز می‌کنند و گاهی می‌گویند که این، جزو زندگی اصلی مردم است - که ما هم قبول داریم؛ الآن واقعاً فضای مجازی،

شکل‌گیری اغتشاش‌های اخیر و نقش فضای مجازی وابسته به دشمن در این وقایع، به‌خوبی صدق بیانات رهبر حکیم ما را ثابت کرد. باشد که با تصمیمات درست مسئولان محترم در زمینه فضای مجازی، به‌ویژه اقدامات ارزشمند انجام‌شده و در حال انجام متولیان وزارت ارتباطات، مدیریت فضای مجازی کشور وضعیت مطلوب و شایسته‌ای پیدا کند و ایران اسلامی در این عرصه نیز مانند بسیاری از عرصه‌های دیگر، به پیشرفت حقیقی و مؤثر دست یابد

یک بخش حقیقی از زندگی مردم شده؛ حالا دولت الکترونیک و از این قبیل که به جای خود محفوظ است - شکی نیست؛ [اما] آنچه عرض من است و من روی آن تکیه می‌کنم، این است که فضای مجازی بدون اختیار ما، از بیرون از اختیار ما، دارد مدیریت می‌شود. بحث، این است. فضای مجازی، یک چیزی نیست که آدم بتواند مثل یک آب روانی، هر جور می‌خواهد از آن استفاده بکند. دیگران دارند این آب را به یک سمتی که خودشان می‌خواهند، استفاده می‌کنند. آنها دارند مدیریت می‌کنند این فضا را. خب، وقتی که ما می‌دانیم کسانی از بیرون دارند فضای مجازی را - که ما هم دست‌اندرکارش هستیم و مبتلا به ماست - هدایت می‌کنند و مدیریت می‌کنند، ما نمی‌توانیم بیکار بنشینیم در مقابل او. ما نمی‌توانیم مردمان را که با فضای مجازی ارتباط دارند، بی‌پناه رها کنیم در اختیار آن مدیری که دارد پشت پرده، فضای مجازی را اداره می‌کند. عوامل بین‌المللی در این زمینه به‌شدت فعال‌اند؛ از لحاظ خبردهی، خبررسانی، تحلیل داده‌ها و امثال گوناگون. هزاران کار دارد انجام می‌گیرد روی فضای مجازی. برای خاطر این است که بنده روی مسئله شبکه ملی اطلاعات این همه تأکید می‌کنم.»

معظم‌له در ادامه فرمایش خود خطاب به شورای عالی فضای مجازی می‌فرماید: «این شورای عالی فضای مجازی و مرکز ملی فضای مجازی که تشکیل داده‌ایم و بنده اصرار دارم و دارم که این [شورا] تشکیل بشود و رؤسای محترم در آن شرکت کنند و تصمیم‌گیری کنند و اجرا کنند، به خاطر اهمیت این مسئله است. نمی‌شود این مسئله را رها کرد؛ و من می‌بینم که آن اهتمام لازم به خرج داده نمی‌شود. خب، شبکه ملی اطلاعات، اجزایی دارد. این اجزا باید در زمان‌بندی‌های مشخص تحقق پیدا کند. آدم می‌بیند که تحقق پیدا نمی‌کند. از زمان‌بندی‌ها عقب‌اند یا سیاست‌های اصولی‌ای در زمینه پهنای باند وجود دارد که مکرر ابلاغ شده. خب، این سیاست‌ها باید رعایت بشود و اینها مورد درخواست و تأکید مؤکد اینجانب است.» (۸)

– شکایت از قانون‌مند نبودن فضای مجازی

ناراحتی شدید رهبر از تفکر واداده مسئولان فضای مجازی و مدیریت نکردن و قانونمند نبودن این عرصه، تا آخرین ماه‌های دولت دوازدهم و در حالی که کشور در آستانه برگزاری انتخابات ریاست جمهوری بود، ادامه یافت. ایشان در سخنرانی نوروزی خود در سال ۱۴۰۰ش بیان داشتند: «متأسفانه در فضای مجازی کشور ما هم که آن رعایت‌های لازم با وجود این همه تأکیدی که من کردم، صورت نمی‌گیرد و در یک جهاتی، واقعاً ول است که بایستی آن کسانی که مسئول هستند،

حواششان باشد. همه کشورهای دنیا روی فضای مجازی خودشان دارند اعمال مدیریت می‌کنند؛ [در حالی که] ما افتخار می‌کنیم به اینکه ما فضای مجازی را ول کرده‌ایم؛ این، افتخار ندارد. این، به هیچ وجه افتخار ندارد. فضای مجازی را بایستی مدیریت کرد. از این امکان، مردم استفاده کنند. برای مردم بلاشک وسیله آزادی است؛ خیلی هم خوب است؛ اما نباید این وسیله را در اختیار دشمن گذاشت که بتواند علیه کشور و علیه ملت توطئه کند.» (۹)

رویکرد انتقادی و اعتراضی رهبری، در سخنرانی‌های ایشان در اواخر سال ۱۴۰۰، از جمله در ۱۱ دی، ۱۹ بهمن و ۱۹ اسفند نیز بازتاب داشته است؛ چنان که در تاریخ ۱۱ دی ماه ضمن اشاره به حذف نام شهید سلیمانی در فضای مجازی تحمیل شده از سوی دشمنان، فرمودند:

«این هم یک تنبیه دیگری است. تنبیه بیشتری است برای ما و مسئولین فضای مجازی کشور که بفهمند چکار باید بکنند، تا دشمن نتواند هر جور دلش می‌خواهد، با هر جایی که دلش می‌خواهد، رفتار کند. فضای مجازی موجود دنیا، زیر کلید مستکبران است.» (۱۰)

سخن پایانی

امید است به همت دولت جدید، منویات و مطالبات رهبری در حوزه فضای مجازی برآورده شود؛ چنان که رهبر معظم انقلاب در ۱۹ اسفند ۱۴۰۰ ضمن دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری و بیان مشکلات فضای مجازی، آرزو کردند که این مشکلات، هرچه زودتر برطرف شود. معظم‌له در سخنرانی خویش در ۱۴ خردادماه سال جاری در مرقد امام خمینی (ره) نیز موضوع فضای مجازی را مطرح و به استفاده دشمن از این فضا جهت ایجاد جنگ روانی برای ضربه زدن به کشور و ملت اشاره نمودند.

بدیهی است که شکل‌گیری اغتشاش‌های اخیر و نقش فضای مجازی وابسته به دشمن در این وقایع، به‌خوبی صدق بیانات رهبر حکیم ما را ثابت کرد. باشد که با تصمیمات درست مسئولان محترم در زمینه فضای مجازی، به‌ویژه اقدامات ارزشمند انجام شده و در حال انجام متولیان وزارت ارتباطات، مدیریت فضای مجازی کشور وضعیت مطلوب و شایسته‌ای پیدا کند و ایران اسلامی در این عرصه نیز مانند بسیاری از عرصه‌های دیگر، به پیشرفت حقیقی و مؤثر دست یابد. ■

پی‌نوشت‌ها:

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب در تاریخ ۱۳/۱۲/۱۳۹۵.

۲. بیانات ایشان در تاریخ ۲۲/۳/۱۳۹۶.

۳. بیانات معظم‌له در تاریخ ۱۲/۷/۱۳۹۷.

۴. ر.ک: بیانات معظم‌له در تاریخ ۸/۲/۱۳۹۸.

۵. ر.ک: بیانات معظم‌له در تاریخ ۲۱/۷/۱۳۹۸.

۶. ر.ک: بیانات معظم‌له در تاریخ ۳/۱/۱۳۹۹.

۷. بیانات معظم‌له در تاریخ ۲۲/۴/۱۳۹۹.

۸. بیانات معظم‌له در تاریخ ۲/۶/۱۳۹۹.

۹. بیانات معظم‌له در تاریخ ۱/۱/۱۴۰۰.

۱۰. بیانات معظم‌له در تاریخ ۱۱/۱۰/۱۴۰۰.